

Številka: U-I-80/16-38, U-I-166/16-30, U-I-173/16-35

Datum: 22. 3. 2018

Na podlagi prvega odstavka 30. člena Poslovnika Ustavnega sodišča (Uradni list RS, št. 86/07, 54/10, 56/11 in 70/17) izdaja Ustavno sodišče naslednje

TISKOVNO SPOROČILO

I. Odločitev

Ustavno sodišče je na zahtevo več sodišč odločalo o ustavnosti zakonske ureditve, po kateri je omejena skupna višina denarne odškodnine, ki jo lahko sodišče prisodi v sodnem postopku za škodo, povzročeno z izbrisom oseb iz registra stalnega prebivalstva. Sodišča so zahtevala oceno skladnosti z načelom prepovedi povratne veljave predpisov (155. člen Ustave).

Ustavno sodišče je razveljavilo s takojšnjim učinkom 12. člen v zvezi s prvim odstavkom 28. člena Zakona o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva, kolikor se nanaša na oškodovance, ki so odškodninske zahtevke zoper državo vložili pred začetkom uporabe tega zakona po 26. členu Ustave in katerih zahtevki do tedaj niso bili zastarani (*1. točka izreka*).

Poleg tega je Ustavno sodišče 12. člen navedenega zakona v obsegu, ki ni zajet s 1. točko izreka odločbe, razveljavilo z devetmesečnim odložnim rokom (*2. in 3. točka izreka*). Če se bo zakonodajalec v tem času odzval in sprejel novo ureditev, razveljavitev ne bo začela učinkovati. Če se zakonodajalec ne bo odzval, bo začela tudi v tem delu po izteku roka učinkovati razveljavitev zakona. Ustavno sodišče je hkrati določilo način izvršitve odločbe (*4. točka izreka*). Sodiščem je naložilo, naj do uveljavitve nove zakonske ureditve oziroma najdlje do izteka odložnega roka prekinejo sodne postopke, v katerih so oškodovanci po Zakonu o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva, vložili tožbe za plačilo denarne odškodnine v sodnem postopku. S tem bo v odprtih sodnih postopkih preprečena uporaba protiustavnega zakona.

Odločitev je sprejelo osem sodnic in sodnikov. Sodnik dr. Marijan Pavčnik je bil pri odločanju v zadevi izločen. Za odločbo je glasovalo sedem sodnic in sodnikov, proti je glasovala sodnica dr. Špelca Mežnar, ki je dala odklonilno ločeno mnenje. Sodnica dr. Dunja Jadek Pensa je dala pritrdilno ločeno mnenje.

* * *

II. Bistveni razlogi odločitve

Predlagatelji – Okrožno sodišče v Slovenj Gradcu, Okrožno sodišče v Ljubljani in Okrajno sodišče v Ljubljani – so prekinili sodne postopke in vložili zahteve za oceno ustavnosti zakonske ureditve, ki določa omejitev skupne višine denarne odškodnine za škodo, povzročeno zaradi izbrisa iz registra stalnega prebivalstva, v sodnem postopku. Zatrjevali so, da ureditev nedopustno retroaktivno posega v pridobljene pravice tožnikov, ki naj bi bili zaradi izpodbijane zakonske ureditve prikrajšani za pravico do popolne odškodnine, zaradi česar naj bi bila ta ureditev v neskladju s 155. členom Ustave.

Ustavno sodišče je presodilo, da izpodbijana ureditev ne posega retroaktivno v pridobljene pravice izbranih oseb. Zato ni v neskladju s prepovedjo retroaktivnosti (drugi odstavek 155. člena Ustave).

Kadar se zakonu očita protiustavna retroaktivna veljava, pa ta ni podana, Ustavno sodišče vselej preizkusi še njegovo skladnost z načelom varstva zaupanja v pravo (2. člen Ustave). To posamezniku zagotavlja, da mu država pravnega položaja ne bo arbitrarno poslabšala, to je poslabšala brez razloga, utemeljenega v prevladujočem javnem interesu. Pomembno torej je, ali se je izbranim osebam z začetkom uporabe Zakona poslabšal pravni položaj v zvezi z uveljavljanjem odškodninskih zahtevkov v sodnih postopkih zoper državo za škodo, povzročeno z izbrisom iz registra stalnega prebivalstva.

Z vidika te presoje je bistveno, v kakšnem položaju so bile osebe v trenutku uveljavitve zakona oziroma ob začetku njegove uporabe. Zato je treba razlikovati med položajema dveh skupin oškodovancev, in sicer:

- tistih, ki so odškodninske pravde zoper državo sprožili že pred začetkom uporabe Zakona, pri čemer njihovi zahtevki do tedaj niso zastarali (prva skupina oškodovancev), in
- tistih, ki pred začetkom uporabe Zakona niso imeli odprtih sodnih postopkov zoper državo zaradi uveljavljanja svojih odškodninskih zahtevkov oziroma so take postopke do tedaj sprožili, pa bi bili njihovi odškodninski zahtevki po prejšnji ureditvi zastarani (druga skupina oškodovancev).

Položaja navedenih skupin sta bila torej ob začetku uporabe Zakona različna.

Oškodovanci iz prve skupine so imeli ob začetku uporabe izpodbijane zakonske ureditve pričakovalno pravico do povračila škode zaradi izbrisa na podlagi 26. člena Ustave. Zato so lahko utemeljeno pričakovali, da bo višina denarne odškodnine odvisna izključno od obsega škode in da ne bo omejena z zakonom. S sprejetjem izpodbijanega zakona je bilo poseženo v to njihovo pričakovalno pravico. S tem je bil poslabšan njihov položaj pri uveljavljanju odškodninskih zahtevkov zoper državo.

Za navedeno skupino je bistveno, da je zakonodajalec med trajanjem sodnih postopkov spremenil pogoje za uveljavljanje odškodninskih terjatev, in to v postopkih, v katerih je bila tožena država zaradi protipravnega ravnanja svojih organov oblasti. S tem je zagotovil ugodnejši položaj države kot tožene stranke, pri čemer je bila možna višina denarne obveznosti države v teh postopkih že opredeljena. Zakonodajalec ni navedel razlogov v javnem interesu, ki bi lahko glede te obveznosti države upravičili zakonodajno vmešavanje v odprte sodne postopke. Zato je ravnal v neskladju z 2. členom Ustave.

Glede druge skupine oškodovancev je Ustavno sodišče ugotovilo, da je njihov položaj drugačen, ker zanje ni mogoče na splošno predpostaviti, da so imeli pričakovalno pravico do povračila škode na podlagi 26. člena Ustave. Njihov položaj je bil tako opredeljen le s pilotno sodbo Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevi *Kurić in drugi proti Sloveniji*, ki je Republiki Sloveniji naložila obveznost, naj posebej uredi odškodninsko varstvo zaradi omilitve posledic izbrisa iz registra stalnega prebivalstva. Pri tem je Ustavno sodišče upoštevalo zlasti dva vidika presoje ESČP: 1) individualno presojo premoženjskih prikrašanj za vsakega posameznega pritožnika ter 2) ločeno presojo zahtevkov glede premoženjske in nepremoženjske škode, s priznanjem odškodnine za obe obliki škode. Zakon obravnava drugo skupino oškodovancev v tem pogledu manj ugodno. Omejitev višine denarne odškodnine iz 12. člena Zakona pomeni z vidika navedene sodbe ESČP poslabšanje položaja za tiste oškodovance, ki v posamičnih sodnih postopkih dokazujejo konkretni obseg pretrpljene škode in zahtevajo tej ustrezno denarno odškodnino, ki presega zakonsko pavšalno opredeljeni najvišji znesek denarne odškodnine.

Ustavno sodišče je ocenilo, da resna javnofinančna kriza sicer lahko pomeni ustavno dopustni cilj za sprejetje zakona, s katerim se omeji skupna višina denarne odškodnine. Vendar je ureditev protiustavna, ker Zakon niti v posamičnih primerih, v katerih bi bil ugotovljen nesorazmerno velik razkorak med izkazanim obsegom škode in zakonsko pavšalno omejeno denarno odškodnino, ni omogočil individualne presoje položaja posameznega oškodovanca. Zato je izpodbijana zakonska določba tudi v delu, v katerem se nanaša na drugo skupino oškodovancev, protiustavna.

dr. Jadranka Sovdat
Predsednica